

**YEREL BASININ GÖZÜNDEN BALKAN SAVAŞLARI ARİFESİNDE BİR
BALKAN KENTİ: SEREZ**

H. Veli AYDIN¹

Öz

Bu çalışma, 14 Kasım 1910'da Serez'de "Siroz" adıyla yayına başlayıp ardından "Hançer" adını alarak yaklaşık iki yıl yayına devam eden ilk Türkçe gazetelerin gözünden, Balkan Savaşları arifesinde Makedonya bölgesinde siyasi ve ekonomik açıdan oldukça canlı bir Balkan kenti olan Serez'de yaşanan siyasi ve ekonomik olayları, gündelik hayatı ele alarak, savaş öncesi kentin canlı bir fotoğrafını sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca resmi yazışmalar ve belgelere de yansıyan çeşitli gelişme ve olayları Serezli aydınların bu gazete aracılığıyla halka nasıl aktardıkları, taşranın merkeze nasıl baktığı veya İstanbul'da yaşanan olayları nasıl gördüğü ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kentte yaşayanların merkezi idareyi temsil eden atanmış idari birimlerle kendilerini temsil eden seçilmiş yerel yönetim ve yöneticilere bakışlarına; kentin sorunlarına yönelik çözüm önerileri ile halkın sesi olmaya yönelik çabalarına da ayrıca dikkat çekilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Serez, Siroz, Hançer, Balkan savaşları, Yerel Basın, İttihat ve Terakki Cemiyeti

**A BALKAN CITY ON THE EVE OF THE BALKAN WARS THROUGH LENSES
OF THE LOCAL PRESS: SERRES**

Abstract

This study aims to explore political, economic and daily life in Serres on the eve of the Balkan Wars through the lenses of the first Turkish newspapers of Serres. Siroz was first published in 1910 and then changed its name into Hançer in 1911 and continued to be published until 1912. Additionally the study tries to show how the intellectuals of the city reflect different events and political developments explained in official documents and correspondences of the period to the the city dwellers, and how a provincial intellectual considers political events happening in the capital city of the Empire and reflects his readers through the newspapers as well. This study also tries to explore how columnists of these newspapers consider representatives of the central authority and elected authority in

¹ Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, vaydin@nku.edu.tr, ORCID:0000-0001-8872-5038

the town, and their proposals for solving the problems that affect the town and their efforts to be the voice of the people.

Keywords: Serres, Siroz, Hañer, Balkan wars, Local Press, Committee of Union and Progress

Giriş

Günümüzde Serez (Osm. Siroz/Yun. Σέρρες) Yunanistan'ın Orta Makedonya Bölgesel idaresi (Periferia) içerisinde yaklaşık 60.000 kişilik nüfusuyla Selanik art alanındaki önemli tarımsal havzanın merkezinde orta ölçekte bir kenttir. Eski çağlardan beri bir yerleşim birimi olup önemli tarihsel olaylara tanıklık etmiştir. 1383 yılında Osmanlılar tarafından fethedilen kent Balkan savaşları sırasında 1912 yılında Bulgar işgaline kadar Osmanlı idaresinde kalmıştır (Balta 2009, s. 556). Serez Osmanlı idaresi altına girdikten sonra coğrafi konumu ve Karasu (Strimonas) ırmağı tarafından sulanan verimli ovası sayesinde hem nüfus hem de ekonomik bakımdan önemli bir gelişme göstermiştir. Müslümanlar 17. Yüzyıldan itibaren Serez nüfusunun yarısını oluşturacak büyüklüğe ulaşmıştır. Kentteki Gayrimüslimlerin büyük çoğunluğunu Rumlar, geriye kalanını Bulgarlar ve Yahudiler oluşturuyordu. Bu durum Osmanlı idaresinin sonuna kadar büyük ölçüde değişmeden devam etmiştir. Serez ovasında genelde ticari değeri yüksek pirinç, pamuk ve tütün gibi tarımsal ürünler yetiştiriliyordu. Özellikle ovada yetişen pamuk ve tütün Selanik ve Kavala limanları üzerinden Avrupa'ya ihraç ediliyordu. Aynı zamanda kentte ipekli ve pamuklu kumaş üretimi yapılıyordu (Aydın, 2012, s. 33-35).

Serez 19. yüzyılda önemli bir refah düzeyine ulaşmış ve Avrupalı ülkelerin Selanik'te yerleşik şirket ve ticari temsilciliklerini kentte çekmeye başlamıştı. Özellikle 1896 yılında işleme açılan Selanik-İstanbul demiryolunun kentten geçmesi kent refahının yükselmesine büyük katkı sağladı. Serez doğrudan İstanbul ve Avrupa kentleriyle bağlantılı bir hale geldi. Bu dönemde Serez'de yaklaşık altı ülkenin konsolosu veya temsilcisi bulunuyordu. Serez Osmanlı döneminde önemli bir imar faaliyetine uğramış, kent merkezi Osmanlı hanedanı üyeleri ile Çandarlı ve Evrenos ailelerinin vakıfları sayesinde bedesten, han, imaret, hamam, medrese ve camilerle donatılmıştı. 19. yüzyılda kent nüfusu 20-30 bin kişilik bir büyüklüğe ulaşmış ve bu durum 1912 yılında Bulgar işgaline kadar devam etmiştir (Balta 2009, s. 556-557; Aydın 2012, s. 34-35; Sami, 1894, s.2755).

Makedonya bölgesinde Selanik'ten sonra gerek idari ve gerekse nüfus bakımından ikinci sırada olan Serez sancağı ve merkezi, İttihat ve Terakki Cemiyetinin (İTC) oldukça etkin olduğu bölgelerden birisiydi ve II. Meşrutiyetin ilanında oldukça önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca 31

Mart Ayaklanmasını bastırılması için oluşturulan Hareket Ordusu'na Serez'deki askeri birlikler de katılmıştır (Niyazi, 1326, s. 242; Şafak, 2005).

II. Meşrutiyeti ve yeni döneme halka anlatmak, yaklaşan seçimlerde halk desteğini almak için başta İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) olmak üzere siyasi gruplar basından yararlanma yoluna gitmiş ve bu amaçla imparatorluğun pek çok merkezinde yeni gazete ve dergiler çıkarılmaya başlamıştır. Rumeli'de 1908 devrimi akabinde yerel basındaki gelişmelere İTC doğum yeri ve merkezi olan Selanik vilayetinin merkezi Selanik öncülük ederken, bölgedeki birçok sancak merkezinde de bu gelişmeler görülmüştür (Kandilakis, 1988, s. 316-357).² Bu gelişmelere paralel olarak Serezli İttihatçılar ile meşrutiyet taraftarları kentin ilk yerel gazetesini çıkardılar. Bu gazete 14 Kasım 1910 tarihinde Serez'de "Siroz" adıyla yayına başlamış ve yaklaşık bir yıl sonra dönemin siyasi atmosferine uygun olarak Meşrutiyet ve İTC'nin muhaliflerini hedef alan ve keskin bir muhalefet yapan 'Hançer' gazetesine dönüşmüştür (Siroz, 14 Kasım 1910, No: 1; Hançer, 24 Mayıs 1911, No: 1).

Bu çalışma 14 Kasım 1910, "Siroz" adıyla yayına başlayıp sonra "Hançer" adını alarak yaklaşık iki yıl yayına devam eden Serez'in ilk Türkçe gazetesinin gözünden, Balkan Savaşları arifesinde yaşanan siyasal gelişmeler çerçevesinde, Makedonya bölgesinde siyasi ve ekonomik açıdan oldukça canlı bir Balkan kenti olan Serez'de yaşanan siyasi ve ekonomik olayları, gündelik hayatı ele alarak, savaş öncesi kentin canlı bir fotoğrafını sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca resmi yazışmalar ve belgelere de yansıyan çeşitli gelişme ve olayları Serezli aydınların bu gazete aracılığıyla halka nasıl aktardıkları, taşranın merkeze nasıl baktığı veya İstanbul'da yaşanan olayları nasıl gördüğü ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kentte yaşayanların merkezi idareyi temsil eden atanmış idari birimlerle kendilerini temsil eden seçilmiş yerel yönetim ve yöneticilere bakışları; kentin sorunlarına yönelik çözüm önerileri ile halkın sesi olmaya yönelik çabalarına da ayrıca dikkat çekilecektir.

Balkan Savaşları Öncesinde Serez Kenti

Önceleri Rumeli eyaletinin Selanik sancağına bağlı bir kaza merkezi olan Siroz (Serez), 1864-1871 arasında, kaza statüsünde kaymakam tarafından idare ediliyordu. 1871 yılında Siroz, Selanik vilayetine bağlı bir sancak (liva) merkezi haline gelmiştir. Böylece, Siroz kazası sancak merkezi olmak üzere, Zihne, Demirhisar, Petriç, Menlik, Nevrekop, Razlık ve Cuma-i Bala kazaları içerek şekilde sancak olarak örgütlendi. Selanik'ten sonra en büyük sancaklardan biri haline geldi. Selanik vilayetinin 1/3 büyüklüğünde bir araziye sahipti. Özellikle, ticaret ve tarım

² İTC'nin yayın organı niteliğindeki 1908- 1912 arasında İttihad ve Terakki, İnkilab, Zaman, Rehber-i Hukuk, Ahali, zıdır, Silah, Amele Gazetesi, Balkanlar, Vatan, Ziraat Gazetesi, Rumeli, Yalancı Dünya, Meydan, Hak, Türkili, Turan ve Kainat gibi çeşitli gazeteler yayın hayatına başlamıştır.

alanlarında önemli gelişmeler kaydetti. Siroz kazası idari olarak 110 çiftlik 135 köy ve bir nahiyeyi içeriyordu (Salname, 1299, s. 169; Salname, 1307, s. 30).

19. yüzyılın sonlarında kentteki mahalle sayısına ilişkin kesin bir bilgi bulunmamakla beraber mahalle sayısının 50 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Balkan savaşları öncesinde 25 Müslüman mahallesi bulunuyor ve bunlardan ikisi yeni kurulan muhacir mahalleleriydi. Kentte birisi askeri olmak üzere üç hastane, telgrafhane, Hükümet binası, adliye, hapishane, merkez komutanlığı ile redif İdaresi bulunuyordu (Kaftantzis, 1996, s. 270-280; Serezli, 2012, s. 69-80).

Serez hem kent hem de sancak nüfusu bakımından Selanik sancağından sonra ikinci sırada geliyordu. Vilayet sınırları içinde nüfusu en yoğun olan bölgelerden birisiydi (McCarthy, 2002, s. 121; Panzac, 1995, s. 165, 169). Selanik vilayeti genelinde olduğu gibi Siroz sancağında da Gayrimüslim nüfus oranı Müslümanlardan daha yüksekti. Kent nüfusu 19. yüzyılın başlarından Balkan Savaşlarına kadar büyük bir değişiklik göstermeden 20 ile 30.000 arasında sabit kalmıştır (Yeralimpos, 2002, s. 675; Darkot, 1993, s. 519). Balkan savaşları sırasında büyük nüfus kaybını yaşamış, Müslüman nüfusun büyük çoğunluğu İstanbul ve Anadolu'ya göçmüştür (Makedonia, 1910, s. 47; Statistikoï, 1919, s. 2).

Siroz sancağının (liva) en üst idari amiri Mutasarrıfı ve onun altında çeşitli idari, mali ve askeri hizmetleri yürüten birimler görev yapıyordu. Bu birimler sırasıyla: Muhasebe, Tahrirat, Vergi, Tapu, Telgraf ve Posta, Tahsilat, Nüfus, Maarif, Nafia idareleriyle Polis, jandarma ve askeriye gibi güvenlik birimlerimden oluşuyordu. Bunun yanında, Osmanlı devletinden bağımsız olarak Duyun-ı Umumiye ve Reji idaresinin de birer şubeleri bulunuyordu. Son iki özerk idare hariç, çalışan memurların büyük çoğunluğu Müslümanlardan oluşuyordu (Salname, 1299, s. 130-140; Salname, 1315, s. 340-342).

Siroz kentin de belediye 1871 vilayet nizamnamesiyle kuruldu. Serez'de belediye başkanları dönemin teamüllerine uygun olarak eşraftan atanmıştır. Nitekim ilk belediye başkanı da şehir eşrafından İsmail Bey'di. Seçimle gelen 6 üyenin yarısı Gayrimüslimdi. Bu üyelerin kentin ileri gelenleri arasından seçildikleri ve genelde uzun süre bu görevleri üstlendikleri görülmektedir (Salname, 1299, s.134; Salname, 1312, s. 358-370). 1904 yılında da yine bölgenin önde gelen eşraflarından Siroz ayanı İsmail Bey'in torunlarından Mustafa Akil Bey belediye başkanlığına getirilmişti bazı fasılalarla 1911 yılına kadar görevde kalmıştır. 1913 yılında kentin Yunanlıların eline geçmesiyle beraber tekrar belediye başkanı olarak atanmış ve görevine 1919 yılına kadar devam etmiştir (Aydın, 2011, s. 169).

Serez belediye teşkilatı, diğer taşra kentlerinde de olduğu gibi, modern anlamda belediyeçilik hizmetleri yürütmekten ve halkı temsil etmekten çok uzaktı. Alınan bütün kararlar ve ekonomik faaliyetleri vilayet meclisinin denetimine tabiydi. Bununla beraber sınırlı da olsa belirli hizmetleri yürüttükleri ve bu günkü modern belediyenin ilk örneğini oluşturdukları da unutulmamalıdır.

Serez'de Matbaacılık ve Basın Faaliyetleri

Osmanlı basını, II. Abdülhamit'in (1876-1909) istibdat yönetiminde yoğun bir sansür uygulaması ve çeşitli kısıtlamalar nedeniyle uzun süre gerek başkentte ve gerek taşrada özgürce gelişip yayılma olanağını bulamamıştır (Kudret, 1985, s. 5-7).³ Jöntürklerin 1908 devrimi sonrasında basın üzerindeki kısıtlamayı kaldırması ve ortaya çıkan özgürlükçü ortamla beraber, aynen Fransız devriminde olduğu gibi gazete yayıncılığında da bir patlama gerçekleşti. II. Meşrutiyetin ilanının takip eden bir yıl içerisinde, istibdat döneminin suskun çevreleri kendi düşüncelerini yaymak üzere yeni yayın organlarını birbiri ardına faaliyete geçirdiler (Burmet, 2000, s. 3-4; Aydın, 2011, s. 13; Çelik, 2017, s. 18-19; Uğraş, 2008, s. 10-11). Yeni özgürlükçü ortamdan en çok yaralan siyasi gruplar olmuştur. II. Meşrutiyeti ve yeni döneme halka anlatmak, yaklaşan seçimlerde halk desteğini almak için başta İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) olmak üzere siyasi gruplar basından yararlanma yoluna gitmiş ve bu amaçla imparatorluğun pek çok merkezinde yeni gazete ve dergiler çıkarılmaya başlamıştır (Kandilakis, 1988, s. 316).

Serez'de matbaa II. Abdülhamit'in ilk yıllarında kurulmuştur. Serez'de değişik dillerde baskı yapabilen bir matbaa bulunduğunu Osmanlı Selanik Vilayeti Salnamesinden öğreniyoruz (Salname, 1307, s. 162; Salname, 1312, s. 519).⁴ Bu matbaa büyük ihtimalle 1878/79 yılında Dimitrios Maroulis tarafından kurulmuştur. Aslında "Makedonia" adlı haftalık bir gazete çıkarmayı amaçlamaktaydı. Gazetenin çıkacağına dair 1878 yılında ilan verilmiş olmasına rağmen gazetenin basılı hiçbir sayısı bulunamamış, fakat matbaada kitap basımına başlamıştır. Matbaa Orta Çarşı 45 numarada bulunmaktaydı (Tsanakaris, 1999, s.13-16; Tsanakaris, 1995, s. 441-444; Kaftantzis, 1983, s. 52; Karatanasis, 1993, s.127-149). Ancak Osmanlı kaynaklarına göre, yönetiminin Alman vatandaşı Maroulis'in izinsiz olarak açtığı matbaadan 1884 yılında haberdar olduğu, Maroulis'in ruhsatsız açtığı okul ile matbaa hakkında inceleme yapılmasını talep eden bir belgeden anlaşılmaktadır. Serezli yetkililerin yaptığı incelemeye göre, Maroulis'in basmayı planladığı gazete için kurduğu matbaayı, gazete için izin alamadığından işletemediği,

³ Türkiye'de ilk basın kanunu 1864 yılında Abdülaziz döneminde çıkarılmış, 1867 yılında Ali Paşa ve 1875 yılında Mahmut Nedim Paşa tarafından çıkarılan kararnamelerle yayıncılık koşulları iyice ağırlaştırılmış ve sıkı bir sansür uygulanmıştır. 1876 yılında tahta geçen II. Abdülhamit de bu yasaları ve kararnameleri kendi baskı rejimini yerleştirmek için kullanmıştır. Bu yasalar Temmuz 1909 çıkarılan Matbuat Kanununa kadar yürürlükte kalmıştır.

⁴ Selanik Vilayeti Salnamelerine göre Serez'de bir, Kavala'da bir ve Selanik'te 18 Matbaa bulunuyordu.

izinsiz okul açtığı iddiasının da doğru olmadığı, sadece evinde Almanca dersler verdiği anlaşılmış ve durum saraya 1886 yılında rapor edilmiştir (BOA MF.MKT. 83/56 1 Mayıs 1884 ve BOA.MF.MKT 92/120 23 Aralık 1886).⁵ Bu belgelerden anlaşıldığı kadarıyla Maroulis Osmanlı makamlarından izin alamadığı için gazeteyi çıkaramamış ve büyük olasılıkla da matbaayı işletmemiştir. Serez’de kurulan bir başka matbaa da öğretmen olan Sadi Efendi’nin Serezli bir Rum’la beraber ruhsatsız olarak açtığı bir matbaadır. Matbaa izinsiz olduğu gerekçesiyle 8 Kasım 1901 yılında ruhsat alıncaya kadar kapatılmıştır. İzin için gerekli verginin postayla gönderildiği ve İstanbul’a ulaşmadığından 25 Nisan 1903 tarihinde matbaa kapalıdır. Bu arada Sadi Efendi matbaayı, Rum cemaatinden Osmanlı tebaası kitapçı Filoksonos Vangelis Karasu’ya 1904 yılında satar. Satış İstanbul’daki maarif meclisince onaylanır. Bu arada Karasu matbaasında Türkçe eser basmak için Türkçe harf kullanımı için 1906 yılında izin ister ve harfler kendisine 27 Temmuz 1907 yılında Serez idare meclisi tarafından teslim edilir (BOA DH. MKT. 2553/76 8 Kasım 1901; BOA. DH. MKT.692/2 25 Nisan 1903; BOA. DH. MKT. 812/59 25 Ocak 1904; 840/14 1 Nisan 1904; BOA. DH. MKT. 1126/26 29 Mayıs 1906 ve BOA. DH. MKT.1179/20 27 Temmuz 1907). Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere 1910 yılında Yusuf Kenan “Siroz matbaasını kuruncaya kadar Serez şehrinde birisi Türkçe eserler basabilen iki matbaa bulunuyordu (Kaftantzis, 1983, s. 52).⁶ Ancak matbuat üzerine çok sıkı sansür uygulayan II. Abdülhamit yönetimi nedeniyle bu matbaalar kitap veya gazete basamıyorlardı. Bununla beraber, İstanbul, Selanik, Atina, Sofya ve Avrupa kentlerinde basılan yasal ve yasak gazeteler kente ulaşıyordu (BOA. DH. MKT. 113/44, Ağustos 1903; BOA. DH. MTV. 10/4 13 Ekim 1910; Siroz, 19 Aralık 1910, No: 6; Kadri, 1991, s. 91-92).⁷ Ancak İlk yerel gazetenin çıkması için 1908 devrimini beklemek gerekmişti. II. Meşrutiyetin yarattığı özgür ortamda Osmanlı İmparatorluğunun birçok yerinde olduğu gibi, Osmanlı tebaasına gazete ve dergi yayıncılığında ideal ortamı sağlamıştı. Bununla beraber Serez’de diğer milletlerin bu dönemde gazete çıkarma girişimde bulunmamaları da düşündürücüdür.

Kısa Ömürlü İlk Serez Gazeteleri: Siroz ve Hançer

Serez’in ilk gazetesi, bölgedeki ilk resmi yerel basını temsil eden Selanik vilayet gazetesinden esinlenerek Siroz’ adını almış, böylece sadece Serez kentini değil, Serez sancağını

⁵ Serez’den Selanik’e gönderilen rapora göre, Dimitris Maroulis matbaayı 1866 yılında açmış, ancak gazete çıkarma izni alamamıştır. Serez’den yapılan bir ihbar sonucunda matbaa ile ilgili bir araştırma yapılmış gibi görünüyor.

⁶ Kaftantzis’e göre 1910 yılında Asterios Gousios tarafından Serez’in ilk profesyonel matbaa kurulmuştur. Ancak bu matbaa hakkında başka kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır.

⁷ Yunanistan’dan Avusturya ve İngiliz konsoloslukları aracılığıyla Osmanlı Devleti’nde yasak olan To Vima gazetesi gönderiliyordu. Bu gazete Yunan konsolosluğu tarafından Serez’e getirilip propaganda için Rumlara dağıtılıyordu. Bu nedenle konsolosluk tercümanı Nikolaki görevinden azledilerek. Ayrıca Dedeagaç’a tayini edildi. Yunan Konsolosluğu bu faaliyetleriyle nedeniyle Serez Mutasarrıf Kazım Kadri Bey tarafından ablukaya alınmıştır.

temsil ettiğini göstermeye çalışmıştır. İlk sayısı 14 Kasım 1910'da pazartesi günü haftalık olarak yayınlanmaya başlamıştır. Sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Yusuf Kenan Beydir. Yusuf Kenan, Bekir Efendi hanında bulunan Siroz matbaası ile kırtasiye dükkânının da sahibiydi. Diğer bölgelerdeki yerel gazete sahipleri gibi, asıl mesleği gazetecilik değildi, daha çok kırtasiye ve matbaacılık işiyle uğraşıyor, geçimini bu işlerden sağlıyordu. Gazete, 21 Şubat 1911 yılından (14. Sayı) itibaren salı günleri çıkmaya başladı ve 16 Mayıs 1911'de 26. sayısıyla beraber yayın sona ererek yerini Hançer gazetesine bırakmıştır (Siroz, 14 Kasım 1910, No: 1; Hançer, 24 Mayıs 1911, No 1; Tsanakaris, 2000, s. 6; Kandilakis, 1988, s. 316-357; Aydın, 2011, s.165-166).⁸ Bu gazetenin de sahibi Yusuf Kenan'dı ve aynı matbaada basılıyordu, Siroz gazetesindeki ılımlı ve didaktik söylem yerine Hançer daha radikal ve keskin bir yayın politikası izliyordu. Dolayısıyla Siroz gazetesi yayın ekibinde bu ılımlı ve didaktik yayın politikasını savunanlar Hançer'de yer almadılar.

Siroz gazetesinin yayın politikası, ilk sayıdaki baş makalede her şeyden bahseden, özellikle İslamiyet ve eğitimi geliştirmek olarak tanımlanıyor, tarafsızlıklarını vurgulamak için de kişi ve gruplarla uğraşmanın yayın politikalarında yer olmadığını belirtiyorlar. Aslında, gazete İTC'ye yakındır, ancak radikal olmaktan ziyade ılımlı bir politika izlemektedir. 11. sayıdaki baş yazıda gazetenin asıl amacının İslamiyet'e, İslamların refahına ve özellikle köylülerin iyiliğine çalışmak olduğu dile getiriliyor. Nitekim gazetenin başyazıları da büyük oranda bu konuya atfedilmiştir. Tabii, bu ifadelerden gazetenin İslamcı bir çizgide olduğu sonucuna da varılmamalıdır. Gazetenin İslam ve İslamlardan kastı, kendilerinin de ifade ettiği gibi, bölgedeki İslam cemaatinin yararına, toplumun, özellikle devletin ve üretimin temeli olan köylülerin eğitilmesi, devletin ilerleyip toplumun müreffeh bir düzeye ulaşarak geri kalmışlığını yenmesi, Müslüman müteşebbis sayısının artmasıdır (Tunaya, 1998, s. 13-22).⁹

Siroz gazetesinin başyazarı ilmiye kökenli müderris Mehmet Esat'dır (Serezli, 2012, s. XIV-XXIII).¹⁰ Gazetede görevi nedeniyle bir aylık ara dışında her hafta yazmıştır. Yazılarının

⁸ Yunanlı araştırmacı Kandilakis ve Tsanakaris'e göre Siroz gazetesi, İstanbul'da basılmıştır ve Serez'de dağıtılmıştır. 1910 yılında sonra Serez'e taşınıp Hançer adını almıştır. Oysa gazete İstanbul'da değil Serez'de Bekir Efendi Hanındaki Siroz matbaasında basılmıştır. Nitekim gazetenin ilk sayısında Siroz matbaasının reklamı yapılmaktadır. Ayrıca Hançer'in yayın tarihi de 1910 değil, 24 Mayıs 1911'dir. Yine Tsanakaris 7 Eylül 1930 tarihli "Η Αλήθεια" (İ Alitheia) gazetesini kaynak göstererek Serez'in ilk gazetesinin muhtemelen Hançer (1911) olduğunu, Eski Cami'de basıldığını ve müdürünün Hafız Efendi olduğunu iddia ediyor. Yukarıda da belirtildiği üzere ilk gazete Siroz'dur, Hançer bunun devamı olarak çıkmıştır. Gazetenin müdürü Hafız değil, Yusuf Kenan'dır. Hafız Bey, Yusuf Kenan'ın kitapçı dükkanı ve matbaasının ortağıdır.

⁹ İslamcılık II. Meşrutiyet düşüncesine hakim siyasi ve ideolojik akımların en etkilisidir. Bu ideolijinin yayın etkinliği diğerlerine göre oldukça fazladır. Önce islahat konusunda rasyonalist ve gelenekçi olmuşlar, daha sonra bazı kollara ayrılarak Batıcılık ve Türkçülükle birleşmişlerdir.

¹⁰ Eski Serez Müfüsü Fetullah Efendinin oğludur. İstanbul'da eğitim görmüştür. Serez medreselerinde uzun süre müderrislik yapmıştır. Yazılarını yazdığı sırada Darü'l Muallimin de Tarih ve Medeniyet dersleri vermektedir.

konusu büyük ölçüde gazete politikasına uygun olarak İslam, İslam'ın gelişmeye engel olmadığı, medrese reformu, ticaret ve teşebbüs, İslam toplumunda dayanışma ve köylülerin gelişimi ve ilerlemesi konularını işlemiştir. Tamamen 1908 Devrimine uygun konular olup, bunu İslam toplumunda yerleşmesine yönelik bir yazı politikası işlemiştir. Mehmet Esat'la beraber gazetede 24 Serezli aydın daha yazı yazmıştır. Bunlar arasında düzenli yazarlar: Avukat Mustafa Nuri, İttihat ve Terakki Mektebi müdürü Mahmut Memduh, Serez Alyans mektebi hocası Josef Kohen ile Fahir müstear ismini kullanan bir kişidir (Siroz, 1910-1911, No: 1-26). Bu arada gazetenin sahibi ve müdürü olan Yusuf Kenan'ın kendi adıyla gazetede yazmamıştır.

Siroz gazetesi daha 20. sayısında adını ve yayın politikasını değiştireceğinin ilk işaretini verip bunu bir haberle okuyucularını duyurmuştur. “Yeni bir Refik” adlı haberde gazete: Rumeli'nin kanıyla yarattığı ve sonsuza dek koruma ve yüceltmeye söz verdiği kutsal meşrutiyete toz kondurmak isteyenlere, kutsal vatana kirli ellerini uzatmaya cesaret edenlere Selanik'in “Silah”, Manastır'ın “Süngü” ile mücadele ettiğini, Serez'in de ise bu yoldaşlara “Hançer” ile destek vereceğini bildiriyor. Siroz'da parlayacak olan “Hançer”in bu iki yoldaşıyla beraber, ‘Rumeli vatan hainlerinde kol kanat bırakmayacağımı’ ilan ederek, artık ılımlı yayın politikasına son verip, daha radikal bir politika izleyeceğinin işaretini vermiştir (Siroz, 4 Nisan 1911, No: 20.). Bu ilandan sonra gazete 6 sayı daha çıkarmış ve 26. sayıyla yayın hayatına son vererek, Hançer adıyla yayına devam etmiştir. Bu dönemde pek çok Osmanlı gazetesi kısa ömürlü olmuş ve pek çok defa ad değiştirmiştir. Hatta çoğu gazete yayın ve matbaa değiştirmiştir. Karışık ve amaçları değişken olan insanlardan oluştukları için, bazen aralarında ayrılıp yeni yayınlar çıkardıkları da oluyordu (Brummet, 2000, s. 29-32). Siroz gazetesinin de kaderi bu gelişmeden uzak kalmamıştır. Her ne kadar, yazı kadrosunda önemli değişiklik meydana gelse de radikal ittihatçı yazarlarını korumuştur. İlimli politikanın önemli savunucularında olan ve yazılarıyla da gazeteye önemli destek veren Mehmet Esat gazeteden ayrılmış ve yeni çıkan gazetede hiç yazmamıştır.

Siroz gazetesi 24 Mayıs 1911 yılında çarşamba günü Sahibi ve Müdürü Yusuf Kenan tarafından Hançer adıyla aynı boyut ve formatta ve aynı matbaada yayınlanmaya başlamıştır. Aynen, Siroz gibi dört sayfa olarak haftalık çıkarılmıştır. Siroz Matbaası biraz genişletilerek 14 Haziran 1911'de Bekir Efendi hanından Eski Cami bitişiğindeki yeni yerine taşınmıştır (Hançer, 14 Haziran 1911, No: 4). 5 Temmuz 1911 tarihinde gazetenin basıldığı Siroz Matbaasına ile kırtasiye dükkânına Hafız Mümin ortak olmuştur (Hançer, 5 Temmuz 1911, No: 5.). Ancak gazetenin sahibi ve müdürü Yusuf Kenan'dır.

Hançer gazetesinin ilk sayındaki başyazıda yeni yayın politikası gayet net bir şekilde dile getirilmiştir. Başyazıya göre ılımlı Siroz gazetesi 31 Mart karşı devrim hareketinden sonra millete doğru yolu göstermek ve aydınlatmak için yayınlamaya başlamıştı, ancak çoğunluğa sahip partinin (İTC) içine giren ve memleketi baştanbaşa sarsan nifak ateşini (muhalefet) görünce, sakin bir yolla memleketin ilerleme devresinin henüz gelmediğini tecrübeleriyle anladıklarından acı bir karar ile ılımlı “Siroz”u keskin ve devrimci “Hançere” değiştirmeye mecbur kalmışlardı. Yeni gazete ile kabukları yara bağlamış yaralı bir hastaya benzeyen memleketin siyasi durumu “hançerin” bir neşter gibi kesin ucuyla bu kabukları kaldırıp altındaki pislikleri ve melus yaraları kamuoyuna göstereceklerini belirtmektedir (Hançer, 24 Mayıs 1911, No: 1). Bu ilkeleri doğrultusunda oldukça sert yazılar kaleme alınmış ve tamamen İTC’nin Serez’deki bir yayın organı haline gelmiştir.

Hançer gazetesinin yazarları büyük ölçüde Siroz’da da yazan radikal ittihatçılardan oluşuyordu. Gazetede diğer kaza ve nahiyeden muhabirlik yapanlarla beraber 18 yazar yazmaktaydı. Bunlardan en fazla İttihat fotoğrafhanesinin sahibi Servet Hilmi, Mehmet Servet, İ.T okulu eski müdürü ve Alyans İsrail Osmanlıca öğretmeni Mahmut Memduh, Ferhan Naşir, A. Pertev ve Korkut müstear adlı yazar yazmaktaydı. Gazetenin yayın politikasına uygun olarak İTC muhalifleriyle İtalya, Rusya, Bulgaristan, Yunanistan ve Balkanlarda oluşmakta olan yeni ittifaklar aleyhinde ve yerel konularda belediye aleyhinde keskin sert yazılar yayınlıyorlardı (Hançer, 1911-1912, No 1-62).

Gazetelerin Gözünden Serez Kenti ve Günlük Yaşam

Siroz gazetesindeki yazı ve haberlerde işlenen konular ise genel hatlarıyla, Meşrutiyet, Mebusan Meclisi, kolera salgını, doğal afetler ve olaylar (Siroz, Aralık 1910, No: 7, 26; Siroz, 9 Ocak 1911, No: 9; Siroz, 21 Şubat 1911, No: 14; Siroz, 14 Mart 1911, No: 17)¹¹; eğitim, bilim, edebiyat ve sanat (Siroz, 5 Aralık 1910, No: 4; Siroz, 12 Aralık 1910, No: 5; Siroz, 4 Nisan 1911, No: 20)¹² ziraat ve dış siyaset ile belediyenin uygulamaları ve kentin sorunlarıdır. Bu başlıklar arasında gazete özellikle kolera salgını büyük önem vermiştir. Serez Belediyesi doktoru Ahmet Tefvik Bey kolera salgını ve salgından korunmanın yolları hakkında gazetede uzun yazılar yazmıştır. Tefvik Beyin yazılarına ek olarak gazete kentteki kolera vaka sayısı ve uygulanan karantina yöntemi konusunda sürekli halkı bilgilendirmiş, özellikle Serez sokakların süpürülmesi,

¹¹ Bu olaylar bazıları: Kentin doğusunda bulunan Süvari kışlasındaki yangın, Karasu nehrinin yağmurlar nedeniyle taşması, Petriçi köprüsünün zarar görmesi ve Serez’de şiddetli bir depremin hissedilmesidir.

¹² 9 Aralık 1910 Cuma gecesi Musiki- Osmanlı Mektebi öğrencileri Osmanlı müziğinde değişik parçaları çalarak güzel bir konser vermişlerdir. Donanma yararına Burhanettin Kumpanyası iki hafta boyunca kentte erkek ve kadınlara ayrı ayrı tiyatro gösterisi yapmıştır. Ayrıca Serez Orfeas Rum tiyatrosunda Nevbahar Osmanlı Kumpanyası bir tiyatro oyunu oynamıştır.

çarşıda bulunan Eski Cami'nin tuvaletlerinin belediye tarafından temiz tutulması ve gerekli sağlık önlemlerinin alınması konusunda sürekli haber yapmıştır. Serez'e İstanbul ve İzmir'den gelen 28 asker ile İstanbul'u ziyaret eden bir Rum'da kolera tespit edilmiş, kolera taşıyanlar tren istasyonu yakınındaki askeri depo civarındaki bir konakta karantinaya alınmıştı. (Siroz, 14 Kasım 1910, No: 1; Siroz, 21 Kasım 1910, No: 2; Siroz, 12 Aralık 1910, No: 5; Siroz, 19 Aralık 1910, No: 6)

Siroz gazetesi kentteki Müslümanların eğitimi ile de yakından ilgileniyor ve okulları aydınlanmanın en önemli araçlarından biri olarak görüyordu. Bu nedenle yeni inşa edilecek veya açılmış olan modern usullerde eğitim veren okullarla ilgili sık sık haberler yapıyor ve bu konuda Serezlilerin desteklerini talep ediyordu. Kentin batısında Selanik yolu üzerinde bulunan Hamidiye Kışlasının yakında okul olmadığı için Maarif komisyonunun yaptırmayı planladığı Yedigâr-ı Vatan okulunun inşaat işlerini sürekli takip ediyor ve bu konuyla ilgili haberler yapıyorlardı. Benzer şekilde yine modern usullerde eğitim yapan Terakki okullarını ve öğretmenlerinden övgüyle bahseden haberlere de yer veriliyordu (Siroz, 12 Aralık 1919, No: 5; Siroz, 21 Şubat 1911, No: 14).

Gazetenin iç dış gelişmelerdeki gündemi yakından takip ettiği ve bunu haftalık özetler veya makalelerle okuyucularına duyurduğu görülüyor (Siroz, 9 Aralık 1910, No: 6, 1; Siroz, 16 Aralık 1910, No: 7 ve Siroz, 27 Nisan 1911, No: 23).¹³ Bu arada ilgi çekici nokta ise, gazetenin Makedonya sorunu ve bu sorunla ilişkili komita ve çetelere çok az değinmesidir (Siroz, 7 Aralık 1910, No: 13; Siroz, 2 Ocak 1911, No: 8).¹⁴ Bu konuya değinilmemesi II. Meşrutiyetin ilk yıllarında görece bir barış ortamının oluşması ve Meşrutiyetin Gayrimüslimlerce de benimsenmesidir. Siroz gazetesinin kent idarecilerine karşı yaptığı eleştiriler büyük ölçüde belediye başkanı, belediye, vakıf idaresi ve nafia dairesine yöneliktir. Merkezi yönetim ile temsilcilerin ise hemen hiç eleştirmedeği, sadece bazı konularda onlardan gerekli dikkatin gösterilmesinin rica edildiği, keskin ifadelerden kaçıldığı görülmektedir. Bunun temel nedeni şehirdeki merkezi hükümet temsilcilerin atanmış ve İttihatçı olmalarıdır (Siroz, 21 Şubat 1911, No: 14; Siroz, 4 Nisan 1911, No: 9, 11, 20).¹⁵ Oysa belediye başkanı ve üyeleri yerel halk tarafında seçilen ve ittihatçılarla fazla ilişkileri olmayan kentin ayan ve eşrafındandır. Gazete

¹³ Bu konudaki haberler özellikle Girit, Yemen isyanlarıyla Kuzey Afrika'daki Fransız faaliyetlerine ilişkin haberlerdir.

¹⁴ Bu konuyla ilgili olarak Serez'e Yunan gazetelerinin getirilerek propaganda yapıldığı yolunda bir haber bulunmaktadır. Yunan Emeli başlıklı bir haberde Rum okullarındaki bazı haritalarda Girit ve Rumeli'nin Yunanistan'ın bir parçasıymış gibi gösterildiği belirtilerek yetkililerin gerekli önlemleri alması talep ediliyor. Ayrıca eski Metropolit Grigorios'un Selanik'teki yabancı konsoloslarla ilişkisi hakkında yazı da bulunmaktadır.

¹⁵ 21 Şubat 1911 yılında yayımlanan 14. sayısındaki bir özür yazısından anladığımız kadarıyla gazete merkezi hükümet aleyhine yayınladığı bir yazı nedeniyle kapatılmış, bir önceki hafta çıkarılmamış ve bu nedenle bu tarihte altı sayfa olarak basılmıştır. Gazete'nin hemen hemen her sayısında belediye ve hizmetlerini ağır dille suçlayan pek çok yazı bulurken mülki idareye, uyarı veya rica şeklinde yol ve köprülerdeki sorunların düzeltilmesine dair sadece üç haber bulunmaktadır.

belediye başkanını o kadar sert ve suçlayıcı bir tarzda eleştirmiştir ki dönemin belediye başkanı olan Akil Bey birkaç defa gazeteye gönderdiği mektuplarla bu eleştirileri yanıtlamak ve açıklama yapmak zorunda kalmıştır (Siroz, Şubat 1911, No: 15, 28; Siroz, Mart 1911, No: 17, 14).

Gazetenin haber kaynaklarını büyük ölçüde İstanbul ve diğer Osmanlı kentlerinde çıkan gazetelerle, yabancı basın oluşturuyordu. Bunun yanında Serez sancağına bağlı kazalarda da gazetenin gönüllü muhabirleri bulunuyordu ve bunların yazıları gazetede “Mektup” başlı altında yayınlıyorlardı. Ayrıca gazete için Serez Mutasarrıflığı tahrirat kaleminde özel bir memur görevlendirilmiş ve böylece gazeteye haber sağlamakta yardımcı olmuştur (Siroz, 28 Kasım 1910, No: 3).¹⁶ Bu dönemde İmparatorlukta haber ajanslarının olmaması, gazete sahipleriyle yazarların birer profesyonel gazeteci olmaması, gazetelerin gerek biçimin de gerekse haber değeri üzerinde önemli rol oynuyordu (Brummet, 2000, s. 32).

Hançer gazetesinin başyazıları ile makaleleri genellikle Meşrutiyet, siyaset, seçimler, İtilaf Fırkası ile muhaliflerin eleştirisi; dış siyasette Rusya, İtalya, Şark Meselesi, Karadağ sorunu, Arnavutluk, Trablusgarp ve Balkan ittifakı, yerel sorunlar, kolera konularında yoğunlaşmaktadır. Başyazılar dışındaki yazıların çoğu belediye ve yerel sorunlar ve kolera konusunda yoğunlaşmaktadır (Hançer, 8 Kasım 1911, No: 22).¹⁷ Bununla beraber Siroz gazetesine oranla Makedonya konusunda Bulgaristan ve Yunanistan’ın politikaları ile bölgedeki komitacılar hakkında daha fazla ve cüretkâr yazılar bulunmaktadır. Nitekim Serfiçe mebusu Boşo’nun Serez’de Orfeas tiyatrosunda 31 Mayıs 1911’de Rumlara bir konferans verdiği ve konuşmasında Yunanistan’ın Makedonya politikası konusunda propaganda yaptığı belirtilerek sert bir şekilde eleştirilmektedir (Hançer, 31 Mayıs 1911, No: 2,). Ayrıca Vamvakas’ın İstanbulda çıkardığı gazete vasıtasıyla Yunan propagandasına devam ettiği ve hükümetin bu konuda gerekli önlemleri alması talep ediliyor. Bu arada Serez’de Rumların, Yunan Zırhlı gemisi Averof’a nazaran Averof Şapkası giymeleri “Rumların başlarına Averof şapkası geçirmesi nefsimize dokunuyor, şapkaları başlarıyla beraber Averof gibi parçalanacaktır” ifadesiyle sert bir şekilde tehdit etmektedir. Ayrıca Dülger Mahallesi bekçisi Rum Tasko’nun üyesi olduğu Rum komitacıları tarafından öldürüldüğü iddia edilerek Rum komitacıların bölgedeki faaliyetlerine dikkat çekilmektedir (Hançer, 5 Temmuz 1911, No: 7; Hançer, 15 Mayıs 1912, No: 71). Bu eleştirilerden Bulgarlar da paylarını almaktadır. Bölgede faaliyette bulunan Bulgar

¹⁶ İttihatçı mutasarrıf Şükrü Bey gazete için açtığı bu büroyla gazeteye hem yardımcı oluyor hem de cemiyet lehine yönlendiriyordu. Bu nedenle de gazetede İttihat ve Terakki kulübünün konferans ve yardım faaliyetlerinden sık sık bahsetmektedir.

¹⁷ Koleranın sonunda şehre ulaştığı ve kurbanlar almaya devam ettiği bildiriliyor. Gazetenin haberine göre 15 gün içinde 129 kurban verilmiş ve 55 kişi karantinaya alınmıştır. Selanik’ten üç doktor ve sıhhi teçhizat yollanmıştır.

komitacılarının Bulgar hükümeti tarafından desteklendikleri ve kan döktükleri yazılmakta (Hançer, 31 Mayıs 1911, No: 2; Hançer, 29 Mayıs 1912, No: 73).

Gazetede tarihe “sopalı seçimler” olarak geçen Nisan 1912 seçimi önemli bir yer tutmaktadır. Gazetenin İstanbul ve meclisteki İttihatçı karşıtlarına yönelik eleştirileri yanında Serez’de Hürriyet ve İtilaf Fırkasının kulübünü açmaya çalışan Avukat Mustafa Nuri ve Fethi hakkında çok sert yazılar kaleme alınarak, Serez’de asla başarıya ulaşamayacakları vurgulanmaktadır. Üstelik Mustafa Nuri Siroz gazetesi ve Hançerin ilik sayıların yazılar yazmıştır, ama sonra İttihatçılarla arası açılınca muhalefete geçip, yeni partinin temsilciliğini açmaya çalışmıştır. Ancak büyük ölçüde İttihatçıların baskısı nedeniyle kulüplerini açamamışlardır (Hançer, 20 Mart 1912, No: 63). Hatta İstanbul gazeteleri Mustafa Nuri’nin bu faaliyetleri nedeniyle saldırıya uğradığı yazılarak, bu olaydan dolayı Serez’deki İttihatçılar suçlanmıştır (Hançer, 14 Şubat 1912, No: 30).¹⁸ Bu seçimler İTC için çok önemli olduğundan, partinin önde gelenleri Balkan vilayetlerinde bizzat propaganda faaliyetlerine katılmışlardır. Nitekim bu amaçla parti liderlerinden Dr. Nazım Serez’e gelip propaganda faaliyetlerinde bulunmuş ve İT kulübünde kalabalık bir kitleye konuşma yapmıştır. Daha sonra Talat Paşa tarafından Selanik valiliğine getirilen eski Serez Mutasarrıfı ve İT partisinin önde gelenlerinden Kazım Kadri Serez’de İTC kulübünde benzer amaçla bir konuşma yapmıştır (Hançer, 14 Şubat 1912, No: 30; Hançer, 13 Nisan 1912, No: 65). İttihatçıların baskısı ve propagandaları sonucunda Serez idadiye salonda yapılan mebus seçimini İTC büyük zaferle kazanmıştı. Seçimler Derviş Bey, Hulusi Bey, Aleksander Boynof ve Steyo Hacıyev Serez mebusu olarak seçilmişlerdi. Seçim sonuçlarının açıklanmasıyla beraber okul öğrencileri marşlar söyleyerek seçimin yapıldığı okuldan Hükümet konağına kadar yürünmüş. Hükümet konağında İTC zaferi hakkında konuşma yapılmış, daha sonra Serez müftüsü Padişah için dua yaptırmış. Burada öğrenciler ve halk davul zurnalar eşliğinde vekilleri İT kulübüne kadar götürmüş, akşamda vekiller tarafından kulüpte yemek verilmiştir (Hançer, 17 Nisan 1912, No: 67).

Hançer gazetesi yukarıda da vurguladığımız üzere, yayınlandığı dönemde Serez’de yaşanan yerel siyasi gelişmeler hakkında önemli bilgiler içermektedir. Serez’de 1904 yılından beri Belediye başkanlığını yürüten Akil Bey’in büyük olasılıkla İttihatçılarla yaşadığı gerginlik nedeniyle 4 Ekim 1911’de başkanlıktan istifa ettiğini öğreniyoruz. Sadece Başkanlıktan değil, Ziraat bankası üyeliği ve Ticaret Odası başkanlığından da istifa etmiştir. Yerine ise Tefvik Bey vekâleten atanmıştır. Gazete bu olayı okuyucularını büyük bir sevinçle “*bu kadar vazifeyle pek*

¹⁸ Hançer gazetesi bu haberi “Garip yayın” başlığıyla okuyucuları duyurup, olayların bir aslının olmadığını Mustafa Nuri ve Fethinin Serez Emperyal Otel’de başkanlık için ve kavga ettiklerini ve yoldaşı tarafından dövüldüğünü yazıyor.

yorulmuş, istirahate ihtiyacı vardı!” şeklinde ironik bir başlıkla duyurmaktadır. Ancak Tevfik Bey’de üç ay sonra görevinden istifa etmiş ve yerine Karacaköylüzade Osman Efendi getirilmiştir (Hançer, 23 Ağustos 1911, No: 10; Hançer, 4 Ekim 1911, No: 17 ve Hançer, 24 Ocak 1912, No: 30,). Gazete büyük olasılıkla İttihatçı olduğu için Osman Bey’i desteklemekte ve bu mahiyette yazılar yayınlamaktadır.

Gazete keskin muhalefeti yanında Serez’le ilgili bize önemli ve çarpıcı bilgiler de vermektedir. Bunlar biri, Selanik’te üç kişinin Serez’de elektrik üretimi ve tramvay işletmesi haklarını 50 yıl süreyle aldıkları duyurularak, şehrin bu sayede hızla gelişip ülkedeki pek çok kenti geride bırakacağı belirtilerek, bu girişim büyük bir heyecanla alkışlanmaktadır (Hançer, 22 Ekim 1911, No: 19). Diğer önemli bir olay ise Serez’de büyük bir “Siroz” adıyla büyük bir sinemanın (Kinematograf) açıldığını haber verip, uzun süreyle sinemanın ilanlarını yayınlamıştır. Program haftada iki gün çarşamba ve cumartesi günleri saat 12 ve iki buçuktaydı. Hafta sonları, bayram ve yortu günleri saat yedide olacaktı. Çarşamba günlere hanımlar için saat sekizden on buçuğa kadar bir program, cuma günleri de askerler için saat altıdan sekiz buçuğa kadardı. Bilet fiyatları ise kadınlar için özel mevki 5, birinci 4 ve ikinci mevki 3 kuruş, erkelere için ise aynı sınıflar 3, 2 ve bir kuruştur. Asker ve öğrencilere ise biletler yarı fiyatındaydı (Hançer, 24 Nisan 1912, No: 68). Bunun dışında aynı gazete tarafından Serez’deki 1908 devrimini anlatan “Siroz ve İnkılâp” adlı bir kitap hazırlanmıştı. Ancak bu eserin yayımlandığına dair elimizde herhangi bir bilgi mevcut değildir (Hançer, 27 Aralık 1911, No: 2).

Gazete Siroz’un devamı olarak ilk sayısından itibaren yayınlanan ve temel gelirlerinden birini oluşturan resmi ve özel reklamları yayınlamaya devam etmiştir. Özellikle 3. sayfadan itibaren Fobellien gaz lambaları ve ocakları, Siroz büyük sineması, Avukatlık bürosu, Manifatura mağazası reklamlarına sık rastlanmaktadır. Bunun yanında mahkeme, icra dairesi ve vakıflar idaresinin gelirleri hemen her sayıda bulunmaktadır. Bu arada gazete Serez mutasarrıflığında sahip olduğu istihbarat bürosunu da büyük ihtimalle muhalif tavrı nedeniyle kaybetmişti. Artık taşra ve vilayet haberlerine ulaşamıyor, gelişmiş bir muhaberat sistemi olmadığı için de büyük güçlük yaratıyordu (Hançer, 17 Temmuz 1912, No: 80).

Gazetenin kütüphane koleksiyonundaki son sayısı 7 Ağustos 1912 tarihli 82. sayıdır. Ancak son sayıda gazetenin haber ve yayın akışının normal olarak devam etmektedir. Ne bu sayıda ne de önceki sayılarda gazetenin bundan sonra çıkarılamayacağı konusunda herhangi bir haber ve bir ima bulunmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki gazete I. Balkan savaşının patlak vermesi ve Serez’in Bulgarlar tarafından işgal edilmesine kadar yayına devam etmiş olmalı. Osmanlı Arşivindeki bir belgeden anlaşıldığına göre Yusuf Kenan Serez’in Bulgarlardan Yunanlıların eline geçmesinden

sonra Yunan makamlarının gösterdiği kolaylıktan yararlanarak matbaasını 1913'te Türkiye'ye Balıkesir'e taşımış ve matbaacılık ve yayın hayatına orada devam etmiştir (BOA. DH. 5964, 28 Şubat 1914).¹⁹

Sonuç

Makedonya bölgesinde Selanik'ten sonra idari ve nüfus bakımından ikinci büyükte olan Serez sancağı ve kenti, İTC'nin oldukça etkin olduğu bir bölgeydi. II. Meşrutiyetin ilanı ve 31 Mart Vakasının bastırılmasında sağladığı destekler için oldukça önemli bir rol oynamıştı.

31 Mart Vakasının ardından anayasal düzeni ve 1908 devriminin önemini halka anlatmak, yaklaşan seçimlerde halk desteğini almak için İTC basın ve yayın faaliyetlerini artırma yoluna gitmişti. Bu faaliyetlere Rumeli bölgesinde önderlik eden 1908 Devriminin merkezi Selanik, bölgedeki birçok sancak merkezini bu yönde etkilemiştir. Dolayısıyla İstanbul ve Selanik'teki İttihatçılarla sıkı bağları olan Serezli aydınlar kentte ilk adımı atarak kentin ilk yerel gazetesini çıkardılar. 14 Kasım 1910 tarihinde "Siroz" adıyla yayına başlayan gazete yaklaşık bir yıl sonra dönemin siyasi atmosferine uygun olarak, Selanik'te Silah ve Manastır'da Süngü'yü çıkaran yoldaşlarının izinden giderek Meşrutiyet ve İTC muhaliflerini hedef alan ve keskin bir muhalefet yapan 'Hançer' gazetesine dönüşmüştür.

8 Ekim 1912'de patlak veren Balkan savaşları pek çok yerel gazetenin olduğu gibi Serez'de çıkan ilk gazetelerin kısa ömürlü olmasına neden olmuştur. Ancak, 1913 tarihinden itibaren kentte yayınlanmaya başlayacak Yunanca gazeteler için öncü bir deney olmuştur. Balkan savaşları sonucunda Balkanlarda hakimiyetini kaybedip çekilen Osmanlı Müslümanlarıyla beraber bu gazetelerin bir kısmı yeni anavatanlarına taşınıp yayın hayatına orada devam ettirmişlerdir.

Yapı itibariyle Serez gazeteleri de devrimci basınının temel özelliklerini taşıyordu. Yayıncısı ve yazarları sanki kendilerine sesleniyorlardı. Yazılar daha çok kendileri ve taraftarlarıyla bir diyalog şeklinde kaleme alınıyordu. Seriler oluşturan uzun makaleler yayınlanıyor, diğer gazetelerin haberleri sık sık eleştiriliyor; gazete ve gazeteciliğin sorumluluğunu hatırlatan yazılar yayınlanıyordu

Yaklaşık iki yıl yayın yapan bu gazeteler, ideolojik hedeflerinin yanında kentin ve sakinlerinin sorunu dile getirmişler, bu sorunların çözümü için büyük bir mücadele vererek yerel yönetim ve merkezi idarenin temsilcileri üzerinde bir baskı oluşturmuşlardır. Bu dönemdeki en önemli salgın hastalık olan koleraya karşı halkı yayınladığı makale ve haberlerle sürekli

¹⁹ Belgeye göre Yusuf Kenan, Serez'deki matbaasını Selanik'ten Balıkesir'e taşırken Selanik gümrüğünde vergisini ödemiş, o yüzden Balıkesir'de tekrar aynı vergiyi ödememek için başvuruda bulunmuştur.

Aydın, H. V. (2020). Yerel basının gözünden Balkan savaşları arifesinde bir Balkan kenti: Serez.
Humanitas, 8(16), 1-17

bilgilendirmiş ve temizlik konusunda etkin önemlerin alınmasına katkı sağlamıştır. Bunun yayında Karasu nehri nedeniyle ova köylerinde yaşanan su basınları, yol ve köprü sorunlarını dile getirerek vilayetçe bazı önlemlerin alınmasını sağlamıştır. Kentte modern usullerle eğitim yapan Terakki okuluna büyük destek vermiş, yeni bir okul ve belediye hastanesi için yardım kampanyası başlatmıştır.

Sonuç olarak, Balkan savaşlarının arifesinde yayın hayatına başlayan Siroz ve hançer gazeteleri yerel otoritelerin karşısında sadece halkın sesi olmakla kalmamış, aynı zamanda siyasi muhalifleri ve İmparatorluktan ayrılma mücadelesi veren Gayrimüslimlerle de basın yoluyla sıkı bir mücadele vermiştir. Bunun dışında bu gazeteler 1910-1912 yılları arasında bir Balkan kentinde yaşanan yerel sorunlar ile siyasi ve günlük yaşamın canlı bir fotoğrafını bize sunmaktadır.

Aydın, H. V. (2020). Yerel basının gözünden Balkan savaşları arifesinde bir Balkan kenti: Serez. *Humanitas*, 8(16), 1-17

Kaynakça

- Aydın, H. V. (2011). Oi protes tourkikes efimerides ton serron. *Timitikos Tomos gia ton Anastasio Iordanoglou* (1. Baskı) içinde (s. 161-180). Thessaloniki: Ant. Stamoulis.
- Aydın, H. V. (2012). Osmanlı idaresinin son yüzyılında Siroz (Serez) kenti ve sancağı. *Mübaddil kentler: Yunanistan* (1.baskı) içinde (s. 31-47). İstanbul: Lozan Mübaddileri Vakfı.
- Balta, E. (2009). Serez, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 36, 556-558.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA) DH. MTV. 10/4
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). *DH*. 5964
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). *DH. MKT*. 1126/26
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). *DH. MKT*. 113/44
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). *DH. MKT*. 1179/20
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). *DH. MKT*. 2553/76
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). *MF.MKT*. 83/56
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). *MF.MKT*. 92/120
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA). *DH. MKT*. 692/2 25
- Brummet, P. (2000). *Images and imperialism in the Otoman revolutionary press 1908-1911*. New York: New York State University Press.
- Çelik, Z. (2007). *Osmanlının zor yıllarında Rumeli göçmenlerinin Türk basınındaki sesi: Muhacir Gazetesi (1909-1910)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Darkot, B. (1993). Serez, *İslam Ansiklopedisi*, 10, 516-518.
- Kadri, Kazım H. (1991). *Meşrutiyetten Cumhuriyete hatıralarım*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaftantzis, G. (1996). *İstoria tis Poleos ton Serron kai tis Periferias tis, C. III*. Thessaloniki: y.b.
- Karatanasis, T. (1993). O D. Maroulis kai i efimerida Makedonia ton Serron (1878), zitimata istorias ton proton Serrakon ekdoseon, *Serraika Analekta*, 2, 341-351.
- Kudret, C. (1985). *Abdülhamit döneminde sansür I*. İstanbul: Cumhuriyet yayınları.
- Makedonia (1910). *Makedonia: Vilaetia Thessalonikis-Monastariou*. Athina: Typografiou Nomikis.
- McCarthy, J. (2002). The population of the Ottoman Empire before and after the fall of the empire. *Population History of the Middle East and the Balkans* (1. baskı) içinde (s. 275-288), İstanbul: Isis Press.

Aydın, H. V. (2020). Yerel basının gözünden Balkan savaşları arifesinde bir Balkan kenti: Serez. *Humanitas*, 8(16), 1-17

Niyazi, Resneli A. (1326). *Hatırat-ı Niyazi yahud tarih-i inkılab-ı kebir-i Osmaniyeden bir sahife*. İstanbul: Sabah Matbası.

Panzac, D. (1995). La Population de la Macédonia au XIXe Siecle (1820-1912), *Population et Santé dans L'Empire Ottomman (XVIII e- XXe s.)*. (1. baskı) içinde (s. 113-134). İstanbul: Les Edition Isis.

Salname (1299). *Salname-i Selanik, Defa 8*, Selanik: Selanik Vilayet Matbaası.

Salname (1307). *Salname-i Selanik, Defa 10*. Selanik: Selanik Vilayet Matbaası.

Salname (1312). *Salname-i Selanik, Defa 13*, Selanik: Selanik Vilayet Matbaası.

Salname (1315). *Salname-i Selanik, Defa 15*, Selanik: Selanik Vilayet Matbaası.

Serezli, M. E. (2002). *Memleket hatıraları, C. I*. Ankara: TTK.

Siroz ve Hançer gazeteleri (1910-1912). *Sayı 1-88*. Siroz.

Statistikio (1919). *Statistikoi pinakes tou plithismou kai ethnikotitas ton nomon Serron kai Dramas*, Athens: y.b.

Şafak, E. (2005, 29 Mayıs). Niyazi bey ve geyiği, *Sabah Gazetesi*.
https://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/safak/2005/05/29/niyazi_bey_ve_geyigi

Tsanakaris, B. (1999). *Chroniko Serreaikis typogragias (1878-1960)*. GIATI, Serres.

17

Tunaya, T. Z. (1998). *İslamcılık cereyanı*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.

Uğraş, N. (2008). *Osmanlı basınında Balkan Savaşları sırasında Osmanlı Devleti'nde yaşanan siyasal gelişmeler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yerolimpos, A. (2002). Siroz, *Encyclopedia of Islam*. 9, 673-675.

Kaftantzis, G. (1983). *Oi Serres Allote kai Tora*. Serres: Orfea Serron.

Kandilakis, M. (1988). *Efimeridografia tis Thessalonikis, C. I*. Thessaloniki: University Studio Press.